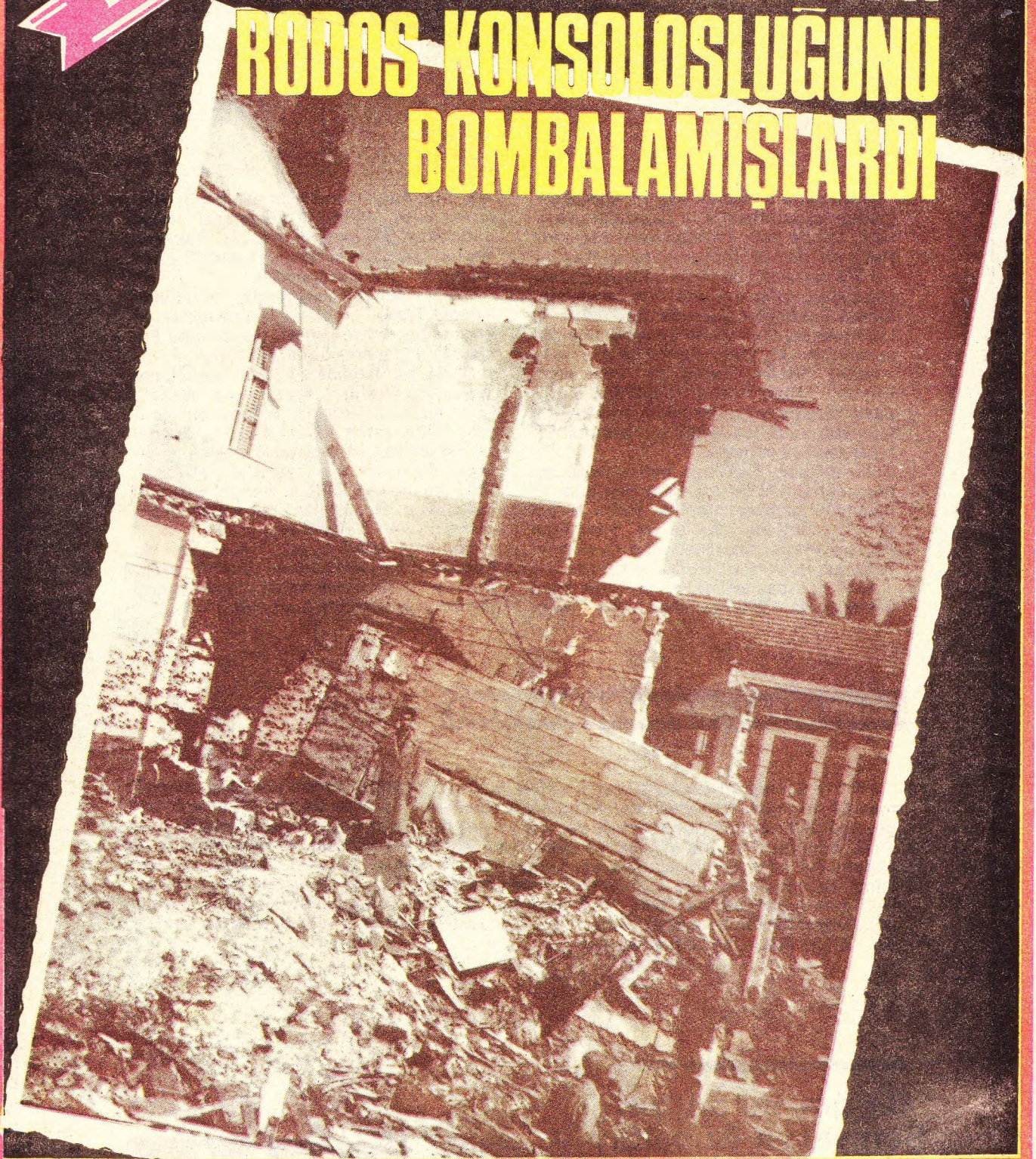

Milliyet

Yakın Tarihiniz

NAZİLER TÜRKİYE'NİN RODOS KONSOLOSLUĞUNU BOMBALAMISLARDI

PORTRELER

Hint yarımadasının İngiliz egemenliğinden kurtarılması için başlatılan hareketin içinde yola çıkmış, fakat sonunda Pakistan devletinin kurucusu olmuştur.

1876'da Karaçi'de doğdu. Siyasî hayata Hindistan Kongre Partisi içinde ve Mahatma Gandhi'nin yanında atıldı. Ancak, 1934 yılında, Gandhi ile uyuşmazlığa düşecek ve Kongre Partisi'nden istifa ederek, "İslâm Birliği"ni kuracaktır. Gandhi, Hindistan'ın bağımsızlığının, pasif direniş yolu ile elde edileceğine inanıyordu. O ise, aktif bir bağımsızlık hareketinden yanaydı.

Bu şekilde, 1906'dan beri siyasal bir hareket halinde devam eden Hindistan'ın İslâmcılık akımını, 1934'te, İslâm Birliği içinde örgütledi. 1935'te de, Hindistan Kongre Partisi'nin Müslüman üyelerinin tümü ayrılarak İslâm Birliği'ne katıldı.

1937'den başlayarak iki partinin arası açılacak ve 1940 yılındaki Lahor Kong-

resi'nde, bağımsızlık sonrasında Hindistan'ın ikiye ayrılması düşüncesi ortaya atılacaktır. Böylece, ilk kez bir "Pakistan Devleti" düşüncesi, somut biçimde onun tarafından öne sürülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'nda, Hindistan Kongre Partisi İngilizleri desteklemekten kaçınırken, İslâm Birliği, gelecekteki Pakistan'ı düşünerek Londra'yı tuttu.

Savaş sonrasındaki genel seçimlerde ise, İslâm Birliği adaylarının, 6 eyalette kesin çoğunluğa sahip olduğu anlaşılabaktı. Bülücistan, Sind, Pencab, Bengal ve Assam'dan oluşan bu 6 eyalet, geleceğin Pakistan'ının eyaletleri olacaktı. 1946 yılı geldiği zaman, Bengal başkenti Kalküta'da Hindu-İslâm çatışması başlıyor ve o yıl 4000 kişi ölüyordu.

Sonunda 1947 yılı, Pakistan'a da bağımsızlığın ilk adımını getirdi ve o, Pakistan'ın ilk genel valisi olarak göreve başladı. 1948 yılında ölmüştür.

HİNDİSTAN KONGRE PARTİSİ

1885'te, bir eğitim kuruluştur olarak açıldı. İlk amaç, Hintlilerin idarî görevlere alıştırılmasıydı ve İngiliz genel valileri, Kongre'yi desteklerdi. 1908'de Bengal'in iki ayrı bölgeye bölünme kararı, Kongre'ye de yansıdı ve sert bir tutum sahibi olan Bal Gangadhar Tilak, liderliğe getirildi. 1915'te ise, Mahatma Gandhi lider olacak ve pasif direniş ile bağımsızlık hareketini başlatacaktır. Kongre Partisi liderleri, gerek bu direniş, gerekse İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'yi desteklemeleri yüzünden, sürekli tutuklanırlar. 1947'deki bağımsızlıktan beri, 1977 seçimleri dışında, Kongre Partisi daima iktidarı oluşturmuştur. İlk başbakan Nehru gibi, kızı olan şu andaki Başbakan Bayan Gandhi de, Kongre Partisi'nin başkanlarıdır.

Bir önceki portre:
Şemsettin Günaltay

Elâ Cemil

Millet Meclisi'nde Lozan gizli görüşmeleri

ERGİN ÜNAL

Konferans hiç de iyi başlamadı

Lozan Konferansı'nın 13 kasımda başlayacağı duyurulmuştu. Ancak, 11 kasımda Lozan'a varan Türk heyetini bir sürpriz bekliyordu: İsmet Paşa ve Türk delegelerini karşılayan Fransız konsolosu, 13 kasımda açılması gereken konferansın 20 kasıma ertelendiğini bildirdi. Konferans açıldıktan sonra çeşitli komisyonlar halinde çalışmalar, ön görüşmeler bir arada yürüyordu yukarıda İsmet İnönü ve Türk delegeleri ön görüşmelerin yapıldığı Uşi şatosundan çıkıyorlar...

İsmet Paşa
Lozan'a giderken
gazetecilere,
«Bizim barış
şartlarımızı dünya
bilir» diyordu.
«Bunlar iki kelime
içindedir:
Misak-ı Millî!»

● Rauf Bey: «Bugünkü vaziyeti tasvir etmek lâzım gelirse» diyordu, «Müttefikler bize eski usul bir Sevr Anlaşması imzalatmak istiyorlar»

● Müttefikler, konferansta ilk iş olarak İstanbul'daki işgal masraflarını karşılamak üzere 30 milyon altın lira istediler. Bu istek Meclis'e aktarıldığında, alaylı tepkiler yükseldi. Bazı millîyetçileri, «Oooh, beyler acaba başka ne emrederler?» diye bağırды

O yıl kış erken bastırdı. Lozan heyeti, 1922 kasımının ilk haftasında özel bir trenle Ankara'dan ayrıldı, İstanbul'a hareket etti.

Tren, yol boyu durduğu her yerde coşkuyla karşılandı. Hava çok soğuk olmasına rağmen, istasyonlara doluşan halk, saatlerce özel treni bekliyor, heyetimiz "yaşa-varol" tezahüratıyla uğurlanıyordu.

Başdelege İsmet Paşa, tren İstanbul'a yaklaşırken, refakâtinde bulunan gazetecileri çağırdı "şimdi sorun bakalım" dedi, onların soru yöneltmelerine fırsat vermeden şunları söyledi:

"— Bizim barış şartlarımızı dünya bilir. Bunlar iki kelime içindedir:

Millet Meclisi'nde Lozan gizli görüşmeleri

Misak-i Milli... Boğazlar gerçek anlamda serbest olursa, ortada hiçbir tehlike kalmaz. İstanbul ve Marmara'nın güvenliği konusunda bize teminat verilmezdir. Yunanlıların yaptıkları tahribat büyüktür. Memleketin Yunan istilasına uğrayan her yeri harabe haline gelmiştir. Bunlar Yunanlılara tamir rilecektir. Ben, konferansın vereceği Sonuçlardan ümitli olarak gidiyorum."

Heyetimiz İstanbul'da iki gün kaldı. 8 kasım 1922 tarihinde İstanbul'dan öğle üzeri kalkan "Orient Express"le Lozan'a hareket etti. Bu arada, bir askeri kıta selâm dururken, istasyon ve çevresini dolduran İstanbullular, "Yaşasın Misak-ı Milli" diye, hançerelerini yırtarcasına bağırarak tempo tutuyor, sayısız kurbanlar kesiyordu.

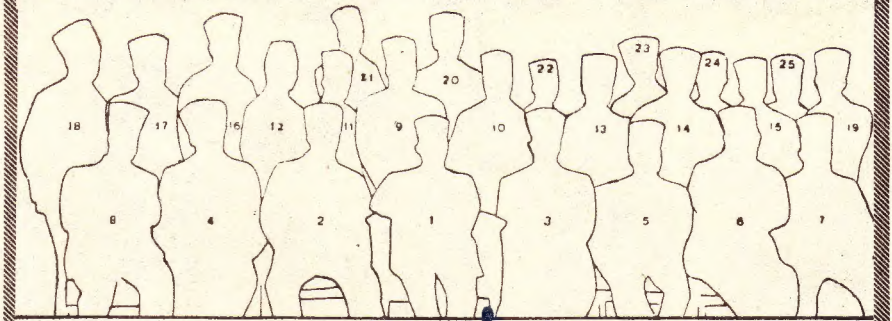
KONFERANS ERTELENDİ

11 kasım gecesi Lozan'a varan heyetimizi bir sürpriz bekliyordu. İsmet Paşa'yı karşılayan Fransız konsolosu, 13 kasımda toplanması gereken konferansın, ayın 20'sine ertelendiğini bildirdi. Bu haber, hiç de hoş karşılanmadı. İsmet Paşa, müttefiklere bir "nota" vererek, buna tepki gösterdi.

Lozan Konferansı 20 kasım 1922'de şehrin en güzel binalarından "Mont Benon Gazinosu"nda açıldı. Genel oturum ise, bir gün sonra yapıldı. Konferansın kesintiye uğradığı 4 şubat 1923 tarihine kadar da yapılan görüşmeler "şifre" notlarla Türkiye'ye aktarıldı. İlk günlerdeki temaslar Türkiye'ye bildirilince, Dışişleri Bakanvekilliğini de üzerine alan Başbakan Rauf Orbay, Meclis'e iki açık toplantıda kısa bilgiler verdi. Daha sonra 25 aralık tarihinde yapılan "Gizli Oturum"da, gelişmeler ayrıntılarıyla ele alındı.

Lozan'dan çekilen şifreler bozuk geliyordu. Meclis ve Bakanlar Kurulu bunda kasıt aradı. Bir yandan İsviçre makamları uyarılırken, diğer yandan da "Kurye" kullanılması uygun görüldü.

Millet Meclisi Genel Kurulu'nun heyetimizin Lozan'a varışında 43 gün sonra yapılan bu gizli toplantısında, o güne kadar ki görüşme ve temaslar gözönüne serildi. Durum, hiç de iç açıcı görünmüyordu. Hele hele İstanbul'u yıllardır işgal altında bulunduran müttefiklerin, daha konferans açılır açılmaz, İstanbul'daki masraflarını karşılamak üzere 30 milyon altın lira istemeleri, alaylı tepkilere neden oldu. Meclis,

1— İsmet İnönü— Başdelege: Dışişleri Bakanı, Edirne Milletvekili, 2— Rıza Nur— Delege: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Sinop Milletvekili, 3— Zekâî Apaydın— Danışman: Adana Milletvekili, 4— Zülfî Tigrîl— Danışman: Diyarbakır Milletvekili, 5— Prof. Veli Saltık— Danışman: Burdur Milletvekili, 6— Muhtar Cilli— Danışman: Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı, 7— Münir Tegün— Danışman: Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri, 8— Reşit Saffet Atabinen— Danışman ve Genel Sekreter, eski Danıştay üyesi, 9— Tevfik Bıyıklıoğlu— Danışman: Kurmay Yarbay, 10— Seniyeddin Başak— Danışman: Vakıflar Hukuk Müşaviri, 11— Tahir Taner— Danışman: Adalet Bakanlığı Müsteşarı, 12— Mustafa Şeref Özkan— Danışman: Eski nazırlardan, 13— Zühtî İnhan— Danışman: Üniversite profesörlerinden, 14— Hikmet Bayur— Danışman: Dışişleri Bakanlığı Siyasî İşler Müdürü, 15— Fuat Ağıralı— Danışman: Maliye Bakanlığı Saymanlık Genel Müdürü, 16— Rusen Esref Ünaydın— Basın Danışmanı, 17— Yahya Kemal Beyatlı— Basın Danışmanı, 18— Atıf Esenbel, 19— Hüseyin Tektaş— Tercüman: Robert Kolej İkinci Müdürü, 20— Sabri Artaç, 21— Cevat Açıkalin— Sekreter, 22— Mehmet Ali Nalin— Sekreter, 23— Şevket Doruker— Danışman: Deniz Yarbayı, 24— Süleyman Salp Kıran— Sekreter, 25— Celâl Hâzım Arar— Sekreter.

"Oooh, beyler başka ne emrederler acaba?" sesleriyle cınladı. Bu arada, birçok üye de "Edepsizler" diye tepki gösterdi.

İLK İSTEKLER

Rauf Bey, Meclis'te gitgide bir uğultu halini alan protesto gösterileri arasında müttefiklerin isteklerini teker

teker anlattı. Delegasyonumuzun, işgâl masraflarını kabul etmediği gibi, Türkiye'ye, işgâlleri yüzünden verdikleri zararın karşılanması için tazminat ödemeleri gerektiğini savunduğunu söyledi. Daha sonra Duyun-ı Umumiye, gümrük meseleleri, Kapitülasyonlar, yabancı şirketler, kabotaj hakları konularında bilgi veren Rauf Bey, "Son tekliflerine Ermeni yurdu ilave edilmiştir" dedi.

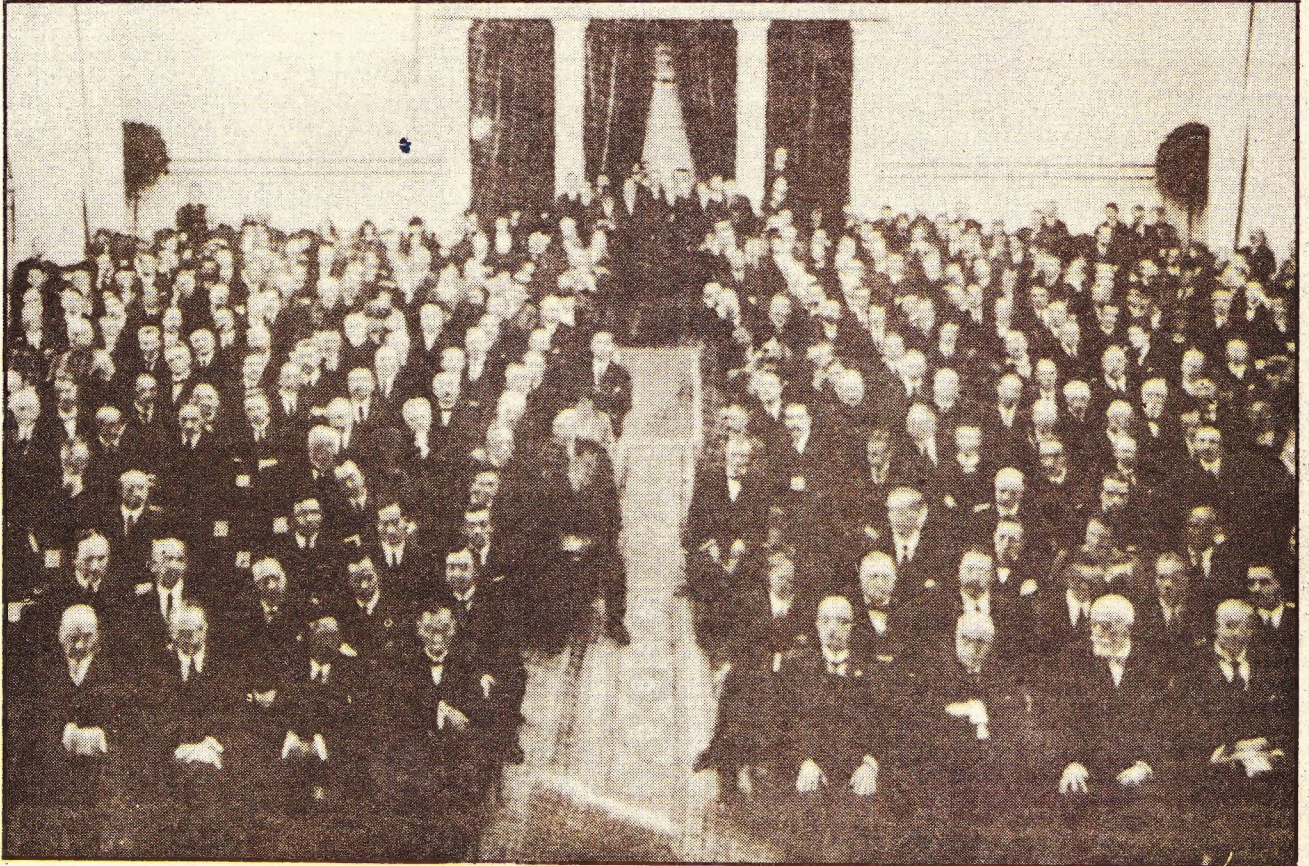
**Türk heyetinin
Lozan'a varışından
43 gün sonra
yapılan gizli meclis
toplantısında
temaslar
değerlendirildi:
Durum, hiç de
iç açıcı
görünmüyordu...**

İSMET PAŞA 'NIN MÜTTEFİKLERE VERDİĞİ NOTA:

İsmet Paşa müttefiklere telgrafla gönderdiği notada, şöyle diyordu:

"Sulh konferansının içtimai hakkında, Fransa, İngiltere, İtalya hükümetleri tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine resmen yapılan davet ve bu hususta alınıp verilen notalar üzerine konferansın açılma tarihi 13 ikinci teşrin olarak kat'i surette kararlaştırıldığı cihetle, Lozan'a muvasalat eden Türk Murahhaslar Heyetinin sureti müşterekede takarrür eden yukarıda yazılı tarihte müzakerata girişmeye hazır olduğunu zatı asilânelerine tebliğ ile kesbi şeref eylerim. Sulhun tühiri Türk milleti için büyüklüğü takdir edilemeyecek fedakârlıkları ve zahmetleri uzatacak ve bertaraf edilmesi munhasıran bizim lyl niyetimize bağlı olmayan beklenmedik neticeler doğuracak bir mahiyette olduğunu benimle birlikte zatı asilâneleri de takdir edecektir. Bu cihetle cihan sulhunun menfaatı namına konferansın çabuk toplanması için beslediğim en hararetili temennileri zatı asilânelerine tebliğ ve yüksek saygılanın teminine müsaarat ederim."

İSMET

13 kasımda toplanacağı bilinen Lozan Konferansı, bir erteleme sonucu 20 kasımda açılmıştı. Konferansı kentin en güzel binalarından Mont Benon Gazinosu'ndaki açılışı

hayli kalabalık bir törenle gerçekleşmişti. Konferansta ilk gün oturum yapılmamış, genel oturuma ikinci gün geçilmişti

Millet Meclisi'nde Lozan gizli görüşmeleri

Başbakan Rauf Bey, "Hristiyanların bir bedel karşılığı askerlikten muaf tutulması önerisinin reddedildiğini" bildirince de "Aferin, aferin" sesleri yükseldi. Bu arada Rauf Bey, Marmara'da seyredecek gemilerde "Osmanlı sancığı" bulunacağını belirtince, Meclis bütünüyle ayağa kalktı ve "Osmanlı değil, Türk sancığı" diye düzeltme yaptı. Başbakan, Boğazlar ve adalar konusunda aşırı isteklerde bulunulduğunu, bunların kabulünün mümkün olmadığını sözlerine ekledi.

«RAHMANÎ, ŞEYTANÎ»

Rauf Bey, Lozan'da delegelerimizin Yunanlılarla karşı karşıya gelince "asabileştığını", Avrupa basınının da buna işaret ettiğini ve "İsmet Paşa ve arkadaşları diğer temsilcilerle konuşurken gâyet centilmen iken, Yunanlılar

araya girince hiddetleniyorlar ve hamle ediyorlar" diye yayımlar yapıldığını söyledi. Bu sözler, dikkatleri başka bir yana çekti. Bolu Milletvekili Tunah Hilmi Bey, "Tabii değil mi, rahmanî ile şeytanî bir arada yaşayamaz" diye bağırды. Urfa Milletvekili Saip Bey de Başbakan'dan "Rıza Nur ile Venizelos arasındaki meseleden söz etmesini" istedi.

Rauf Bey, tebessüm ederek konuşmaya başladı:

"— Efendim, tali komisyonda azınlıklar meselesi görüşülürken, bir tesadüf Rıza Nur Bey arkadaşımızla Venizelos'a karşı karşıya gelmiş ve Rıza Nur Bey kendisine has bir şekilde Venizelos'a taarruz etmiş, gürültü büyümüş ve başkan komisyonu tatile mecbur olmuş."

Bu sözler üzerine Konya Milletvekili Refik Bey (Koraltan), "Orada hiddetle ilerleyip de gırtlığa yapışıp, boğsardı daha iyi olurdu" diye haykırdı. bazı milletvekilleri bu sözlerle "Keşke" diye-rek, katıldı.

Diyarbakır Milletvekili Hacı Şükrü Bey, Başbakan'a "Boğazlar hakkında Ruslar ne söylüyorlar?" sorusunu yöneltti. Rauf Bey, "Onlar Boğazların tamamıyla kapalı ve Türklerin elinde kayıtsız şartsız kalmasını istiyorlar, halbuki Misak-ı Millimizde, Boğazlardan ulaşımın serbest olmasını kabul etmişsinizdir" dedi, şöyle devam etti:

"— Bugünkü vaziyeti tasvir etmek

lâzım gelirse, sulh konferansında mütefikler bize, eski idarede tasvip etmediğimiz bütün kelimeleri kaldırıp, onların yerine transit, yvani geçit devresi namı altında yeni bir usulde ve fakat çoğunlukla daha şiddetli hükümler koymak istiyorlar. Mali ve adli meselelerde, azınlıklar konusunda vesairede hep bu fikir hâkimdir. 1919 yılındaki galibiyet ve hâkimiyet fikirlerini muhafaza ediyorlar. Zihniyet farkları vardır. O farklar ortadan kalkmadıkça sulhün akdedilmesi ihtimali pek uzaktır. Çünkü eski usul bir Sevr Andlaşması yapmak istiyorlar."

MUSUL SORUNU

Konferansın en çetin sorunu olan Musul konusuna da değinen Başbakan Rauf Bey, İnönü'nün İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a, "Yenilmez bir iman, bükülmez bir kuvvetle Musul'u alacağız" dediğini, karşı tarafın ise, bir mektupla İsmet Paşa'ya "Musul'u vermeyeceklerini" bildirdiklerini söyledi, "Arkadaşlar, milletimizin, meclisimizin emeli ve Misak-ı Milli'deki açık kayıt, Musul'un geleceğini tayin ve takdir etmiştir. Hiç kuşkusuz Allah'ın inayetiyle Musul'un geleceği inşallah o olacaktır. Bundan başka bir şey olmayacaktır" dedi.

Daha sonra Başbakan'a "Yunanlılar, Rusya'dan, Kafkasya'dan, Anadolu'

Lozan Konferansı'nın 20 kasım 1922'de yapılan açılış töreninden sonra Fransa Başbakanı Poincaré, Mussolini

ve İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon Mont Benon binasından çıkıyorlar...

Burdur milletvekili İsmail Suphi Soysallı bir önerge vererek Rumların patrikhaneleriyle birlikte İstanbul'dan çıkarılmasını istemişti.

bakan'ın verdiği izahattan anladım ki, şu ana kadar sulh konferansından elde edilen netice bir 'nal'dan ibarettir. İş, üç nalla bir ata kalmıştır" dedi, şöyle devam etti:

"İstanbul'da Rumların bulunması-na, Patrikhane'nin kalmasına itiraz ediyorum. İstanbul'da Rumlar kaldığı takdirde, memleket için tamamiyle fesat ocağı, tehlike ocağı kalmış demektir. O Rumlar ki, mütarekeden sonra yaralı göğsümüzün üstünde dans ettiler. Her yeri mavi ve beyaza boyadılar. Bunların İstanbul'da kalmasına tahammül edemeyeceğimiz gibi, Ermenilere de tahammül edemeyeceğiz. Onun için ne Ermeni, ne de Rum kalabilir."

Trabzon Milletvekili Nebizade Hamdi Bey, "Başbakan niçin memnun değildir?" sorusu ile konuşmasına başladı. Durumda bir olağanüstülük bulunmadığını belirterek, "Mudanya'da ne ektilerse onu biçiyorlar" dedi, sözlerini şöyle sürdürdü:

"— Mudanya sözleşmesi imzalandığı zaman durum, bizim için gayet müsait-

ti. Eldeki kuvvetlerimizle eğer ileri harekâtımıza devam etseydik, bizi ne fransızlar, ne İngilizler durduracaktı. Halbuki biz harekâtı durdurduk. Onlar da vaziyetlerini takviye ettiler. Biz ise, askeri terhis ettik Şimdi bekliyoruz, İngilizler bize lütfedecekler de biz, sulh yapacağız. Avrupa kuvvetli olduğumuzu görürse sulh yapacaktır, biraz zaafımızı görürse sulh yapmayacaktır. Şu aşîkar bir şeydir. Bu şartlar dahilinde sulh olmayacağına kâniim."

Başbakan Rauf Bey, Trabzon milletvekilini cevaplayarak, "Sizi tatmin için olay yaratamazdım. Sulh konferansında yapılanlar bunlardır, olmayı mı söylememi istiyorsunuz" dedi. Başbakan daha sonra, "Sizi aldattık mı, bilginiz olmadan sözleşme mi yaptık, niçin böyle tenkit ediyorsunuz?" dedi, şunları ekledi:

"— Şimdi, Hamdi Efendi sözlerimi iyi dinlesin: Bugünkü ordumuz, o günden bir kıl kuvvetsiz değildir. Kuvvetlidir, imanlıdır, canlıdır. Mecbur olursak, ne olacağımı görürsünüz."

dan getirdikleri Rumları, Batı Trakya'ya toplamaktadırlar. Buna karşı ne gibi etkili girişimde bulunduk?" sorusu yöneltildi. Rauf Bey, bu soruyu şöyle cevapladı:

"— Trakya'da genel oya başvurulmasını istiyoruz. Yunan göçmen getiriyor, koyuyor. Biz protestodan başka bir şey yapamayız. Onu da yapıyoruz, fazlasını beklemeyin. Bizim Batı Trakya'ya kuvvetle girmemize imkân yoktur ve kumar oynamaz. Bugün Yunan'ın en canî kuvvetleri Batı Trakya'dadır. Orada çete harekâtı yapmak, ahâlinin katliamına sebebiyet verebilir. Bunu düşünmek lâzımdır."

Başbakan, Yusuf Ziya Bey'in "Kürtlerin hukukî geleceğinden bahsediliyor, bu neye müstenittir?" şeklindeki sorusu üzerine de şunları söyledi:

"— İngilizlerin, Türk ve Kürtleri imha edebilmek için bütün teşebbüsleri, birliğimiz karşısında iflas etmiştir. İngilizlerin her türlü fesatlıkları din kardeşi, kan kardeşi, emel kardeşi olan insanların karşısında erimştir. En çok yıkmak istedikleri nokta, birlik ve beraberliğimizdir. Bizi bu noktadan vurmak istiyorlar. İngilizler bu emellerinden hiç vazgeçmiyorlar, onun için, azınlık konusundan söz edilince, lisan azınlığı, ırk azınlığı, bilmem ne azınlığını ortaya çıkarıyorlar. Hemen her vesileyle bu noktaya temas etmek, durumu tırmalamak istiyorlar. Lozan'da murahaslarımız bu hususu bir daha ihtar etmişlerdir ki, Türkiye halkı ile gelecekleri birdir, her şeyleri birdir. Gayeleri birdir. Azınlık bunlara teşmil olunamaz. Bugün Kürt için azınlıktan söz etmek, Türk için azınlıktan söz etmek demektir."

Sorulardan sonra Başkan, daha 16 kişinin sırada olduğunu bildirdi ve Burdur Milletvekili İsmail Suphi Bey'e söz verdi. İsmail Bey azınlıklar ve Patrikhane konularına değindi, "Baş-

Yunan Başbakanı Venizelos'un, konferansı izleyen Derso tarafından çizilen karikatürü... Venizelos talî komisyonda Dr. Rıza Nur'la karşı karşıya geldiğinde büyük bir kışkırtma olmuş, komisyon başkanı toplantıyı bitirmek zorunda kalmıştı...

«HAKSIZLIK EDİLİYOR»

Erzurum Milletvekili Durak Bey, eleştiriler karşısında söz almak durumunda kaldığını belirtti, "Haksızlık edildiğine" işaret ederek, şunları söyledi:

"— Murahaslarımız orada çalışıyor. Onlar da bu Meclis'in bu memleketin mahsulüdür. Onların yürekleri de bizim kadar titiyor. Cenab-ı Hazreti Allah başarı verecektir. Bugün elimizde kaybedilmiş bir şey yoktur. Elhamdülillah ordumuz duruyor. Dünden daha kuvvetliyiz. Eğer murahaslarımız uygun olmayan bir şey kabul etmişlerse, o zaman hepimiz hücum ederiz. Fakat, ortada fol yok, yumurta yok. Rica ederim, niye münakaşa ediyoruz? Bu konuşmaları kapatalım."

Daha sonra, yeterlik istemi kabul edildi. Ancak, iki önemli önerge verildi.

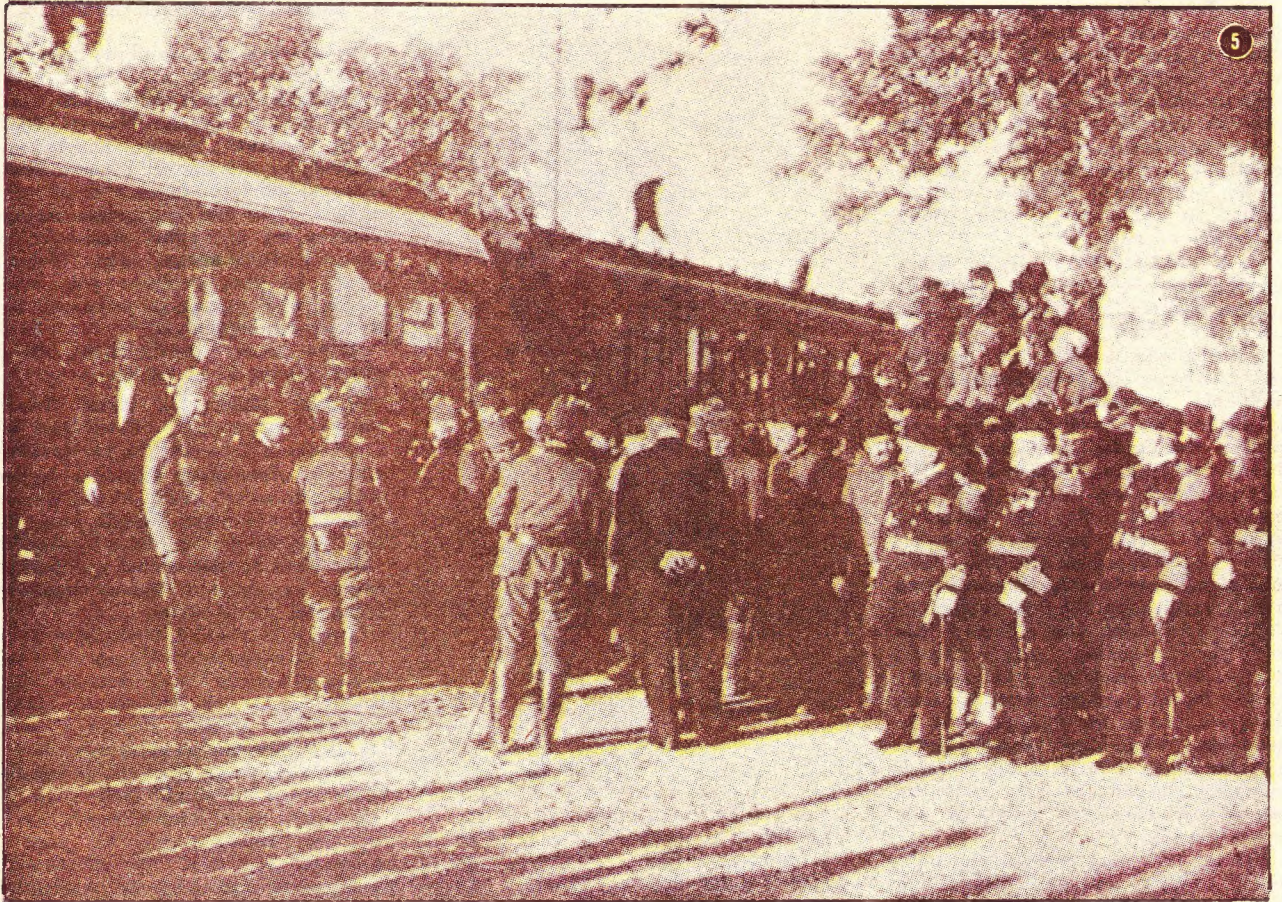
Burdur Milletvekili İsmail Suphi Soysallı önergesinde, "Patrikhane ve azınlıkların İstanbul'da kalmasının mümkün olmadığının murahas heyete tebliğ edilmesini" istedi. Ahmet Hamdi Bey de, İsmail Suphi Soysallı ile ortaklaşa hazırladığı bir diğer önergede, "Murahas heyetin derhal yurda dönmelerini ve ordunun hemen harekete geçmesini" teklif ettiler.

Bazı milletvekilleri birkaç gün sonra Lozan delegelerinden Hasan Saka'nın yurda döneceğini, onun vereceği bilgilerden sonra bu önergelerin işleme konulmasını istediler. Başbakan Rauf Bey de, "Görüşmeleri cereyanına bırakalım, orada çalışıyorlar, biz de burada çalışmalarını takip ederiz" dedi.

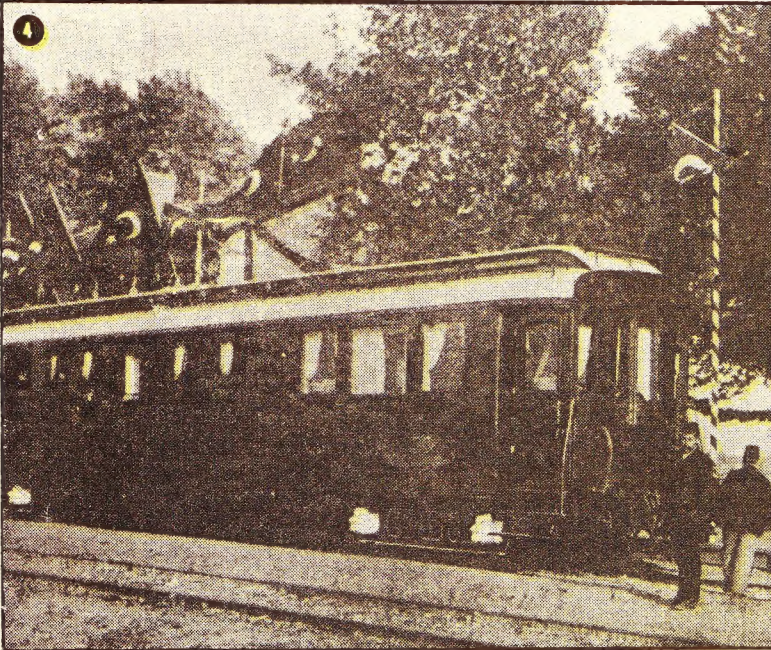
Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey ise, "Bunun hayatî bir mesele olduğunu" bildirerek, "Biz, murahasları oraya göndermek için iki yıl çalıştık. Geri getirmek için bir dakikada karar veremeyiz" dedi. Sonuçta önergeler oylanarak reddedildi.

Gezisi sırasında Sultan Reşad, kendisi için hazırlanan çadırdan (1) askeri manevraları da izledi (2, 3). Padişahın bulunduğu Saltanat Treni (4) uğradığı her istasyonda yörenin ileri gelenleri tarafından, törenlerle karşılanıp, uğurlanıyor. O zamanların deyişiyle "İstikbal" ediliyordu (5).

SULTAN REŞAT, RUMELİ'YE «SİYASAL NİTELİKLİ» GEZİ YAPIYOR...

SULTAN Abdülaziz'in yaptığı Avrupa gezisi bir tarafa bırakılacak olursa, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Padişahlar yurt içi seyahatlere ve hatta İstanbul sınırlarının dışına bile gitmez olmuşlardı.

Bu alışılmışlığın dışına Abdülaziz'den sonra ilk çıkan Sultan Reşad oldu. Padişah, 1911 yazında, Rumeliye bir gezi yaparak Selânik, Manastır, Pdiştine ve Üsküp'ü ziyaret etti. Siyasal bir amaca dayalı olarak yapılan bu gezi, 1909 ve 1910 yıllarında bölgede başlayan yönetime başkaldırıları sindirme amacını güdüyordu.

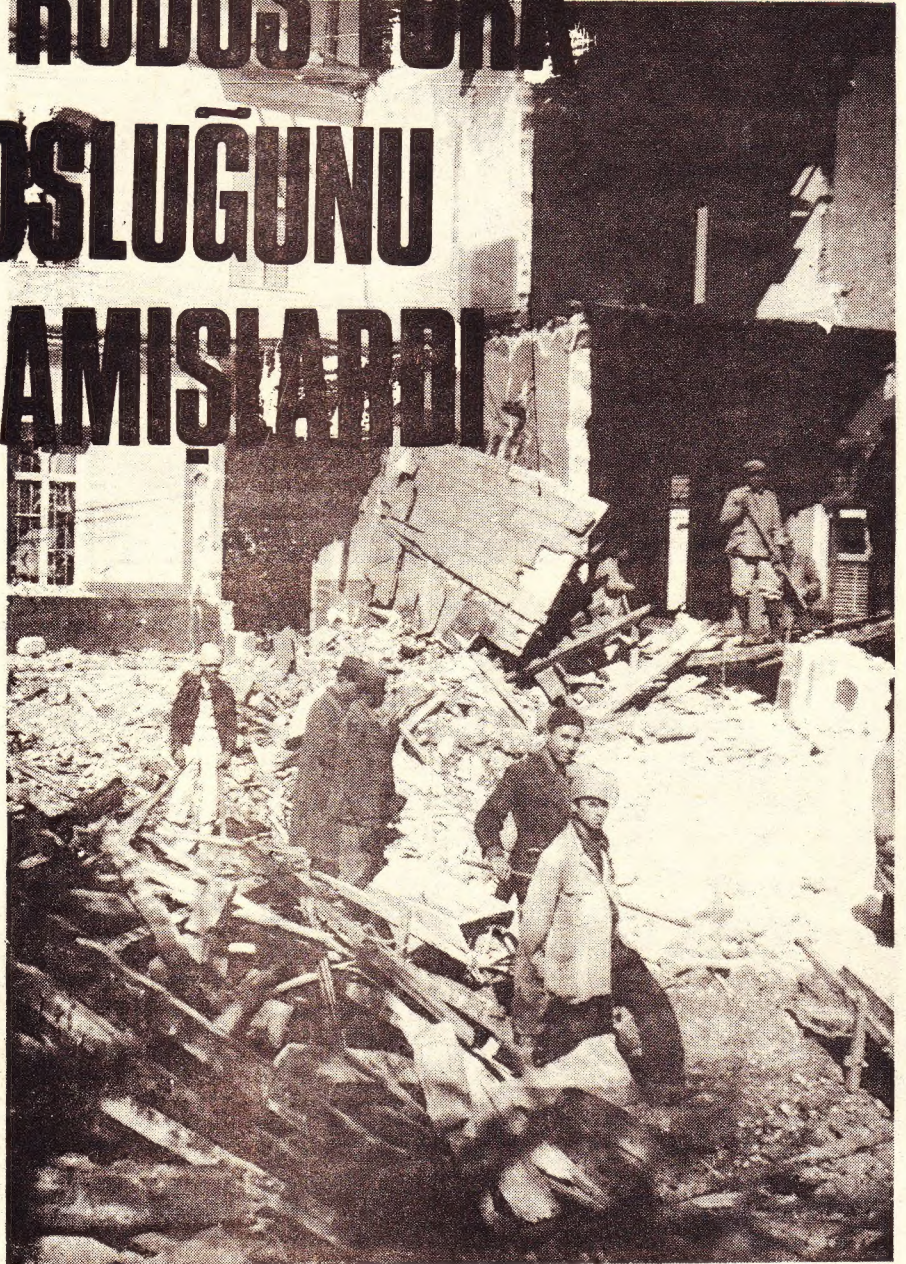
Gezi sırasında askerî manevraları da izleyen Padişahın fotoğrafları, çeşitli dergilerde yayınlanarak Rumeli halkının kendisini büyük coşku ile karşıladığı ve daha önce başkaldıran bölgelerin Osmanlı Devletine bağlılıklarının daha da sağlamlaştığı belirtiliyordu.

Geziden çok kısa bir süre sonra patlayan Balkan savaşı'nda, Padişahın gittiği bütün şehirler birkaç hafta gibi kısa bir sürede elimizden çıkacak ve bölgede yeni devletler kurulacaktı.

... 1944 YILI ŞUBAT AYIYDI... NAZİLERİN PROPAGANDA BAKANI GOEBBELS, «ÖYLE BİR NOKTADAYIZ KI, BİR BUGDAY TANESİNİN BİLE ZAFERİN YÖNÜNÜ DEĞİSTİREBİLİR» DİYORDU... TÜRKİYE'NİN MÜTTEFİKLERİN YANINDA SAVAŞA GIRMESİNİ NE PAHASINA OLURSA OLSUN ÖNLEMEK, ALMANYA İÇİN HAYATI BİR KONUYDU ... TÜRKİYE'YE BİR GOZDAGI VERMEK GEREKLİYDİ...

NAZİLER RODOS TÜRK KONSOLOSLUĞUNU BOMBALAMISLARDI

18 şubat 1944'te meydana gelen olayda iki konsolosluk kavası hayatını kaybetmiş konsolos ve eşi yaralanmış, bina yerle bir olmuştu

II. Dünya Savaşı'nın üzerinden 35 yıl geçti. İngilizler, Amerikalılar, Almanlar, Fransızlar, İtalyanlar İkinci Dünya Savaşı'nın belgelerini yayınlarak bilinmeyen türlü olayları açığa vurdular, kamuoyunu aydınlattılar. Ayrıca Hugessen, Harriman, von Papen, Massigli, Ciano'nun özel

Rodos konsolosluğumuzun yıkıntıları...

hatıraları yayınlandı. Tahran, Yalta, Postdam, Adana ve Kahire konferanslarının en gizli tutanakları açıklandı. Fakat İkinci Dünya Savaşı'nda Ege denizinin ve 12 Adanın incisi Rodos'ta cereyan etmiş ve gizli kalmış bir olay var ki bunun pek sözü edilmedi.

Almanya'ya karşı ikinci cephenin ne yönden açılacağı belli oluncaya kadar (6 Haziran 1944) savaşın ağırlık merkezi Doğu Akdeniz'de idi, İtalyanların elinde bulunan ve Ege İtalyan Adaları Hükümeti adı altında idare olunan 12 adaya ilâveten, Yunanistan'ın Hitler orduları tarafından istilâsı sonucu, mihver devletleri Ege denizinde kesin bir üstünlük sağlamışlardı.

O sıralarda Almanya için Türkiye'nin müttefiklerin yanında savaşa katılmasını sağlamak büyük önem taşıyor-

OLAY SAPTIRILMAK İSTENMİŞTİ

İngilizler Rodosu bombaladı

**Konsoloshanemizin
harab olduğu
bildiriliyor**

Konsolosumuzun zevcesi yaralandı, iki memur öldü

Berlin 24 (T.P.) — Bir kaç İngiliz uçağı 18 şubat günü öğle saatlerinde Rodos adasında Rodi kasabasını bombalamışlardır. Geliştirtel atılan bombalar, Ortacağın hağı seferlerinden sonra inşa olunan meşhur kalenin yanına isabet etmiş ve halk arasında ziyata sebep olmuştur.

Türk konsoloshane binası tamamen harab olmuştur. Türk konsolosunun zevcesi yaralanmıştır. Konsoloshanenin iki memurle bir kız enkaz altından ölü olarak çıkarılmıştır.

Rodos konsolosluğu bombalandığı sırada İstanbul'da yayımlanan Almanca bir organ olan "Türkische Post", bombardımanı İngilizlerin yaptığını ileri sürmüş ve bu kaynaktan yayılan haberler gazetelerde de yer almıştı.

Almanların Rodos konsolosluğumuzu basmaları sırasında hayatlarını kaybeden iki kavas... Hasan ve Hüseyin adlarındaki Rodoslu kavaslar, konsolosluğun açıldığı günden başlayarak orada çalışıyorlardı. Bombardıman sırasında konsolosluk mahzeninde bulunan iki kavasın eşetleri yıkıntıların arasında parça parça olmuş halde bulunmuş, hangi cesedin hangi kavasa ait olduğunu belirlemek mümkün olmamıştı.

du. Ve von Papen'in hatıralarında açıkladığı gibi, "Almanya, bir Akdeniz ülkesi olan Türkiye için hayati önem taşıyan 12 adaya hâkim oldukça Türkiye'nin tarafsızlığından emin olabildi."

ON İKİ ADAYI ALMANLAR ALIYOR

Alman müdahalesiyle Yunanistan'ın tamamı işgal edildikten sonra Türkiye'nin Atina Elçiliği, Gümülcine, Selânik, Midilli'deki Türk konsoloslukları Almanların isteği üzerine kapatılmıştı. Almanlar Türkiye'nin Rodos konsolosluğunun da kapatılmasını istemişlerdi.

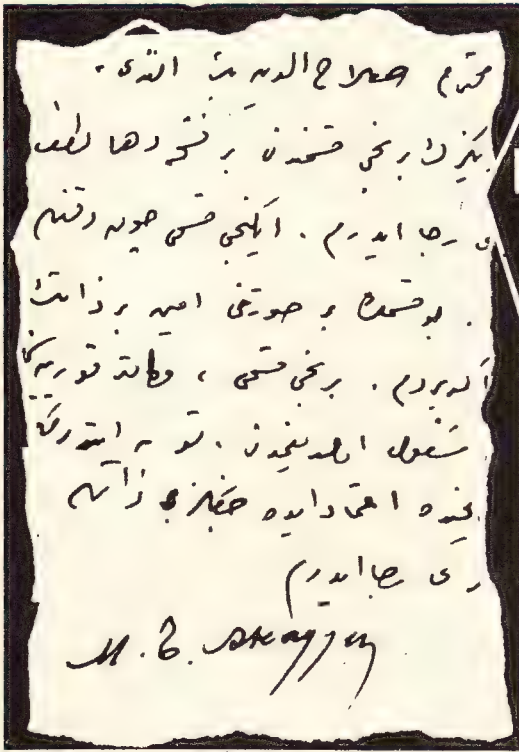
Türk Dışişleri Rodos konsolosluğunun kapatılmasına karşılık İzmir'deki Alman ve İtalyan konsolosluklarının kapatılmasını isteneceğini ileri sürmüştü.

Tabii Almanlar da, İtalyanlar da, resmî gayriresmî yüzlerce kişilik kadrolarla çalıştırdıkları ve kendileri için çok önemli haber alma merkezi olan İzmir konsolosluklarını kapatmamak için Rodos'ta sadece 2 kişilik kadroyla çalışan Türk konsolosluğunun kapatılmasını istemekten vazgeçmişlerdi.

1943 yılı ocak ayında İngiliz Başbakanı Churchill Türkiye'nin savaşa girmesini sağlamak için görüşmeler yapmaya Adana'ya gelmişti.

Eski Rodos konsolosu ve Dışişleri Bakanlığı RCD eski genel sekreter yardımcısı Selâhattin Ülkümen o günleri şöyle anlatıyor:

"Rodos Konsolosu olarak, 1943 ocak ayı sonlarına doğru vazifeye başladığımda panorama bu idi. Savaş talihi- nin kefi, süratle, müttefikler tarafına doğru ağır basmaya başlamıştı. Nihayet 8 eylül 1943'de İtalya, müttefiklerden mütareke istedi. İtalyan 12 ada Hükümetinin Genel Valisi Amiral Cam-

RODOS KONSOLOSU'NA YOLLANAN TALİMAT

25 ocak 1943-1 eylül 1944 arasında Rodos Konsolosu olarak görev yapan Selâhattin Ülkümen'e, o dönemin Atina Büyükelçisi Enis Akaygen tarafından gönderilen talimat. Emniyet gerekçeleriyle, eski Türkçe yazılan talimatta, Ülkümen'in son gelişmelerle ilgili olarak verdiği rapordan bir kopyanın tekrar gönderilmesi isteniyor.

Türkiye'nin Rodos konsolosu görev yerine bir deniz motoruyla gizlice gitmişti

TÜRK PASAPORTLU 30 YAHUDİ TOPLAMA KAMPINA YOLLANACAKTI

İKİNCİ Dünya Savaşı'nın tüm cephelerde bütün şiddetiyle sürdüğü 1943 yılının başında, genç bir Türk diplomatı, Türkiye'nin Rodos Konsolosluğu'na atandı.

Alman işgali altındaki Rodos, havadan ve denizden ablukaya alınmış durumda olduğundan, adaya gitme olanağı yoktu. Konsolos Selâhattin Ülkümen, Marmarisli bir balıkçı ile anlaştı. Mayın döşenmiş sularda, iki saatlik yolu 10 saatte alarak Rodos'a gizlice çıkmayı başardılar. Ülkümen, ocak ayının son günlerinde konsolosluktaki görevine başladı.

İşgal altındaki Rodos'ta da, Nazi politikasının uygulamalarından olan Yahudi asıllı kişileri toplama kamplarına sürme çalışmaları devam ediyordu. Bu arada, Türk pasaportlu Yahudiler de Almanlar tarafından tutuklanmış ve kamplara gönderilmek üzere geçici bir yere hapsedilmişlerdi.

Türk Konsolosu, Alman yetkilileri ile yaptığı görüşmeler sonucu, tutuklanan Yahudilerin kimliklerini inceleme iznini almayı başardı. Türk vatandaşı olduklarını belgeleyebilen 30 Yahudi, Ülkümen'in girişimleri sonucu serbest bırakılarak toplama kamplarına gitmekten kurtuldu-lar.

pione, General Badoglio'ya iltihak ettiğini ilân etti. Bunun üzerine, Rodos'daki İtalyan ve Alman kuvvetleri arasında üç gün süren çatışmadan sonra, 12 ada Alman hâkimiyetine geçti, Amiral Campione, esir edilerek, kurşuna dizildi. İstanköy ve Leros adaları, geçici bir süre için, İngilizler tarafından işgal ve sonra tahliye edildi.

KAYIKÇILAR OLAYI

Arada çok üzücü bir olay çıktı. Rodos'daki Türk kayıkçıları, İtalyan askerlerini Anadolu sahillerine kaçır-mak suçundan kurşuna dizilmek üzere, tutuklanmışlardı. Bunu haber alır al-maz, derhal 12 adanın yeni askerî valisi Alman Generalini görmeğe gittim. Ziyaretimin sebebini anlattım:

(39 Türk kayıkçısının, sorgusuz, yargısız kurşuna dizileceklerini haber aldım. Bana anlatılanlara göre, bunların elinden kayıkları, silah tehdidi ile, zorla alınmıştır. Bu masum insanlar kurşuna dizilirse ben bunu, dostluğuna o kadar önem verdiğiniz, hükümete aksettirmek mecburiyetinde kahrım. O zaman da ne gibi ihtilâflar çıkar, bilemem'' dedim.

General biraz düşündü. Yaverini çağırdı. Ona, yavaş sesle, bir takım emirler verdi. Biraz sonra anladım ki, katı yürekli general yumuşamış, ma-sum Türk kayıkçılarını kurşuna dizil-mekten kurtulmuşlardı.

Bu hengâme içinde 1943 ekim ayını bulmuştuk. Tam bu tarihlerde, Anka-ra'da, İkinci Dünya Savaşı'nın en büyük casusluk olayı başlıyordu (Çiçero Operasyonu). Müttefiklerin en gizli sırları, günü gününe, Almanların eline geçiyordu.

TÜRKİYE'NİN SAVAŞ KARARI

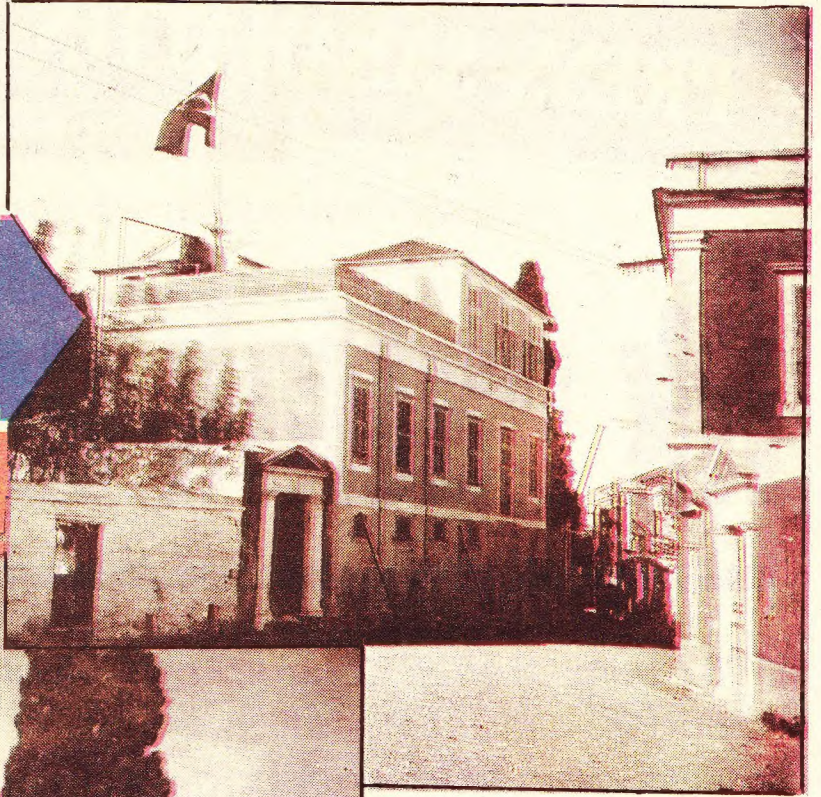
İnönü'nün, Kahire'de Roosevelt ve Churchill ile yaptığı görüşmelerin en gizli tutanaklarından, Almanlar, hemen haberdar oluyorlardı. Bu suretle, Türkiye'nin, prensip itibarıyla savaşa girme kararı aldığını bu hususdaki kesin cevap için askerî havaalanlarını İngiliz uçaklarına açma müsaadesi verilmesi için, 15 şubat 1944 tarihine kadar mühlet verildiğini de biliyorlardı.

Türkiye ile müzakereden, pratik bir netice elde edemeyen İngiliz askerî heyeti 3 şubat 1944'de ankara'dan ayrıldı. Times gazetesinde, 9 şubat 1944'de yayınlanan bir makalede, (Türkiye'nin, yeni bir dünya kurmak için savaşan millet arasındaki şerefli yeri alması) temennisi olunduktan sonra, yazı, 15 şubat tarihini telmih ederek,

Rodos'taki Türk konsolosluk binası

**SALDIRIYA
UĞRAMADAN
ÖNCE**

**BOMBALAMA
SONRASINDA**

(Türkiye'nin, tutumunu açıklaması için, önünde çok az zaman kalmıştır) cümlesiyle son buluyordu.

«BUĞDAY TANESİNİN AĞIRLIĞI»

Alman Propaganda Bakanı Göbbels de (Das Reich) dtergisinde (Savaşın öyle bir noktasındayız ki, artık bir buğday tanesinin ağırlığı bile zafer terazisinin doğrultusunu değiştirebilir) diye yazıyordu.

Almanlar, ikinci cephenin, 12 ada üzerinden açılacağı kuşkusu içinde idiler.

Dört yıldan beri, amansız şekilde devam eden ve gayelerine ulaşmak için her türlü hile ve desiseyi mubah sayan, gözü dönmüş Nazi savaş idarecileri kararlarını vermişlerdi. Türkiye'nin savaşa girmesini, her ne pahasına olursa olsun, önlemek, ona göz dağı vermek lâzımdı. Bu gözdağını 18. şubat 1944'de verdiler. Rodos'taki Türkiye Konsolosluğu binası, güpe gündüz, iki Alman uçağı tarafından bombalandı. Eşim, oda hizmetçisi ve ben yaralandık. İki kavaş parçalanarak şehit olmuşlardı. Konsolosluk binası ve içindeki eşyamız yerle bir olmuştu."

Yakın tarihimizin, şimdiye kadar meçhul kalmış bu olayını, konuyu inceleyeceklerin ilgilerine ve ibret nazartlarına sunmak amacı ile, açıklamayı fayydalı buldum.

PRENS SABAHATTİN

TAHA TOROS

Kongre'de bir grup, yabancı bir devletin müdahalesini sağlamak konusunda ısrar ediyor ve...

İlk çatlak açılıyor...

1902 Paris Jöntürk Kongresi'nde başarılı sonuçlara ulaşıldığı yollu haberler, ortaya çıkan fikir ayrılıklarını ve çelişkileri ancak bir süre gizleyebildi

Ahmet Rıza Bey Jöntürk hareketinin en önemli adlarından biri, hatta belki de en önemlisiydi. Jöntürk çoğunluğunun lideri olarak biliniyordu

PARIS'teki büyük Jöntürk kongresinin çalışmaları, Prens Sabahattin'in bizzat kaleme aldığı bir beyanname ile duyuruldu. Özetle şöyle deniliyordu:

"Vatandaşların hepsi, bugün totalikler idarenin çekilmez yükü altında ezilmiş bulunuyor. Bu iç sızıltıcı duruma herkes, tevekkülle boyun eğerek, tahammülü edemiyor. Edemeyenler olağanüstü fedakarlıklar göstererek, bu hainane zulmün baskısı altından kurtulmak amacıyla çalışmışlar ve burada bir topluluk vücuda getirmişlerdir. Bunu iftiharla bildiririz.

AYDINLAR AZINLIK CAHİLLER ÇOĞUNLUK

Bugünkü Türk toplumu, azınlıkta olan entelektüel bir zümre ile çoğunlukta olan cahillerden ibarettir. Gösterilecek metin bir azim sayesinde, bu bilinçsiz çoğunluğun bilgili azınlığa yaklaştırılması güç bir şey değildir. Böyle mesut bir sonuca erişebilmekte önemli olan, kullanacak aracı iyi seçebilmektir. Bizim fikrimize göre, vatani hırap ve

perişan eden üst üste gelen felâketlere karşı yegâne ilâç- ırk ve mezhep ayrılığı gütmeksizin aynı toprakta yaşayan insanların maddî ve manevî güçlerini birleştirmektir. Bu maksatla evvelâ Türkiye'de hürriyet ve adaleti kurabilecek yeni bir nesil yetiştirmek gereklidir. Böyle bir planın gerçekleşmesine tek engel, hiç şüphesiz ki Yıldız Sarayı'nda, utanç duyguları ile ve yıkıcı bir tutum içerisinde, bu devleti yönetenlerdir. İşte bu elem verici duruma son vermek, bizlere düşen bir hizmet olduğu gibi, öyle zalimce baskıya karşı ayaklanmak, her hamiyetli Türk için mukaddes bir vazife-dir."

Bu kongrede Sultan Abdülhamid'e karşı birlik olarak shareket edilmesi oybirliğiyle onaylanmış, bütün konuşmacılar genellikle Sabahattin Bey, İsmail Kemal Bey, Hoca Kadri Efendi, Ahmet Rıza Bey, birbirlerini ayrı görüşte desteklemişlerdir. Kongrede büyük çatışmalara ve atışmalara neden olan iki konuda anlaşmaya varılamamıştır. Bu konuda daha çok ilerideki yıllarda Jöntürklerin müşterek tutumunu gevşetmiş, hatta aralarına düşmanlık sokmuştur. Bu konulara aşağıda kısaca değinmeyi gerekli buluyoruz.

Kongrenin hararetli konuşmalarına konu olan hususları, iki noktada, toplamak mümkündür:

1. Abdülhamid ve yönetimine karşı Avrupa'da basın yoluyla sürdürülmekte bulunan kampanyalar, yeterli ve istenildiği güçte etkili olamamaktadır. Amaca erişmek için, Türk ordusu içerisinde destek aranmalıdır.

2. Türk ordusu içerisinde destek aranamakla beraber, bu teşebbüsün yapılacak ıslahatı tam anlamıyla gerçekleştirilemeyeceği düşünüldüğünden, Türkiye'ye yabancı bir devlet müdahalesi sağlanmalıdır.

Her iki teklif, genellikle yabancı bir devlet müdahalesi konusu, tehlikeli sonuçları bakımından, şiddetle reddedilmiştir. Yabancı devlet veya devletlerden müdahale sağlanması fikrini ortaya atan ve savunan eski adı (Sis) olan—Adana'nın şimdi bir kazası bulunan Kozanlı (Sisliyan) Efendi oldu. Bu Ermeni komitacının teklifinde, art

düşüncesi seziliyordu. Gerçi o teklifini 93 Harbi'nden sonra Berlin'de imzaladığımız andlaşmanın bir maddesini dayanak yapıyordu ama, ilerisi için gizli emellerin temelini atmakta idi. Aslında Berlin Antlaşmasının 61. maddesinde Türkiye'deki azınlıklar için, ıslahat öngörülmüştü. Bu kongrede en çok konuşan ve aşırı tekliflerde bulunan İsmail Kemal Bey de aynı görüşü destekliyordu. Bu zât, daha sonra Avlonya mebusu olarak Osmanlı Parlamentosuna katıldı ve Arnavutluk'un ayaklanmasında Türkiye'nin başına hayli gaileler açtı.

Ahmet Rıza Bey, İsmail Kemal'in sözlerine şiddetle karşı çıktı. Hoca Kadri ile Sabahattin, her iki görüşü yaklaş-tıran bir formül bulunmasını teklif ettilerse de, kongrede ilk çatlak açılmıştı.

ISMAIL KEMAL İSRAR EDİYOR

İsmail Kemal, yabancı devlet müdahalesinde ısrar etti, bu suretle, Abdülhamid ortadan kaldırılmalı ve millete özgürlük sağlanmalıydı. Kongredeki Ermeniler ise, Berlin Antlaşması'ndaki, Bir Ermenistan görüşüne dayanarak, ihtilâlcî ve gizli emellerini bu kongre vesilesiyle su yüzüne çıkardılar.

Kongreye katılanların çoğunluğu, yabancı devlet müdahalesinin sakıncalarını, Abdülhamid'in saltanatında devam etmesinden de zararlı olacağını belirttiler. Böyle bir teşebbüsün Türkiye'nin bağımsızlığına bir tecavüz sayılacağını savundular. Buna karşılık, İsmail Kemal Bey ile Sisliyan Efendi görüşlerinde ısrar ettiler. Hatta İsmail Kemal Bey, bu maksatla, bazı İngiliz devlet adamları ile, gizli görüşmeler yaptığını da orada anlattı.

Paris'te düzenlenen kongrede, başarılı sonuçlar alındığı yolunda basına bilgiler verildiyse de, ortaya çıkan fikir ayrılıkları ve çekişmeler ancak kısa bir müddet gizlenebildi.

Ancak 1907 yılında, bu iki grup, muvakkat da olsa, müşterek hareket etmek amacıyla, biraraya geldiler ve Abdülhamid'i devirmek için işbirliği içine girdiler. Bu toplantıların adına da "İkinci Jöntürk Kongresi" dediler.

Kongreye katılan Jöntürklerin, birlikte çalışma hususundaki eğilimleri üzerine, "Osmanlı Hürriyetperveran Nizamnamesi" hazırlandı. Noter Mahou de Laquie'ye verilen bu tüzük, 20 maddeden ibarettir. Nizamnamenin 4. maddesine göre, Paris'teki cemiyet merkezinin, Türkiye'de aynı adla bir parti kurması öngörülmüyordu. Partinin Paris'teki merkezi 4. Rue du Général Foy'daydı. Bir özel komite de seçilmişti. Sabahattin, İsmail Kemal, Ali Haydar, Muzurus, İsmail Hakkı ve Ferdi Efendi, kısa bir müddet bu komitede çalıştılar.

İçte ve dışta güçlenen hürriyetçiler, Sultan Abdülhamid'in bir an önce yönetime son vermek, anayasal kuralları getirerek, parlamentoyu yeniden açmak gayesi ile, o günkü yönetime muhalif olanların birlik halinde çalışmalarında yarar gördüler. Amaç, Abdülhamid'e karşı güç birliği sağlamaktı.

Ali Haydar Mithat...

Bu görüşten hareket edilerek, 1902 şubatında düzenlenen ilk kongreden sonra, görüşlerinde çelişmeler bulunması nedeniyle, araları açılan Ahmet Rıza Bey grubu ile Sabahattin Bey grubunun birbirine yaklaşımı sağlandı. İyi niyetli Jöntürklerin aracılığı ile, İkinci Paris Kongresi, 27-29 aralık 1907 günlerinde yapıldı. Ön hazırlık programına göre bu kongre 23 aralıkta başlayacak-ker, ni komiteçilerin anlaşmazlıkları yüzünden dört gün geciktirildi.

Bu toplantıda:

A) Bugünkü yönetimin "istibdadın" yok edilmesi,

B) Meşrutiyet usulünün "parlamentonun" tesisi,

C) Yukarıdaki amaçları sağlamak için her çareye başvurulması ve gerekirse ihtilâl yollarının aranması, kararlaştırıldı.

Paris'teki ikinci Jöntürk kongresine katılan örgüt ve yayın organlarının nitelikleri çok enteresandır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti yayın organları (Şûra-yı Ümmet) ve (Meşveret) gazeteleri,

2. Birleşik Ermeni İhtilâl Topluluğu, (Taşnaksutyon) yayın organı (Druşak)

3. Teşebbüs-i Şahsî, Ademî Merkeziyet-i Meşruta Cemiyeti, yayın organı (Terakki) gazetesi,

4. Mısır'da Musevî Cemiyeti, yayın organı (Lavara) gazetesi,

5. Londra'da Türkçe ve Arapça yayın yapan (Hilâfet) gazetesi,

6. Marsilya'da yayınlanan (Armina) gazetesi,

7. Balkanlar'da yayınlanan ihtilâlcî (Razmik) gazetesi.

8. Amerika'da yayınlanan ihtilâlcî (Hayrenik) gazetesi,

9. Mısır'da (Ahd-i Osmanî Cemiyeti).

Ne var ki, meşrutiyetin ilanından bir ay sonraya kadar süren bu görüş ve işbirliği, kısa zamanda ayrıcalıklara yol açtı. Paris'teki işbirlikçi Jöntürkler, va-

tana dönünce, birbirlerinin gözlerini o-yarcasına geçimsizlik ve uyuşmazlık örneği gösterdiler.

Sabahattin Bey, fikirlerini yaygınlaştırmak için, Avrupa basınına büyük önem verdi. Londra'da, Paris'te yoğun bir çalışma temposuna girdi. Batı âleminin siyaset ve düşünce alanında adından sık sık bahsedilir oldu (1). Kendisiyle ünlü gazeteler mülâkat yapılmaktaydı. Görüşlerine dair dergi ve gazete-lerde bilinçli yazılar yayınlandı (2).

SABAHATTİN BATI BASININI ETKİLİYOR

Bu etkili yazılar Sabahattin'i, Batılı politikacılar arasında da üne götürmekteydi. Gün geldi, Sabahattin, İngiltere'nin ünlü Dışişleri Bakanı Sir Edvard Grey ile, dünya kamuoyu önünde münakaşa edebilecek bir düzeye erişti. Büyük önem taşıyan bu konuya kısaca değinmeden geçmemeliyiz:

İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edvard Grey, parlamento'da yaptığı bir konuşmada, Panislamizm'den dert yanmış ve bunun kınıldamakta, uyanmakta olduğuna dikkati çekmiştir.

Sabahattin, Sir Edvard Grey'in ard düşüncesini bilenlerdendir. Bilinçli bir görüşle İngiliz bakanını, basın yoluyla hayli eleştirmiştir. Londra'daki (TIMES) gazetesinde (3) İngilizce, Paris'teki (Le Siecle) gazetesinde (4) Fransızca yayımlanan açık mektup niteliğindeki makalelerinde, ortaya attığı görüşler, o günlerin önemli siyasi konuları arasında yer almıştır. Sabahattin Bey, Panislamizm tehlikesine değinen İngiliz Dışişlerine karşı konuyu, kısaca şöyle savunmuştur:

"Panislamizm, Batıların Doğuyu emri altına almak istemesinin bir reaksiyonu olarak nitelendirilmelidir. İstanbul'un Panislamizmin merkezi gibi gösterilmesinin nedeni, özgürlükçülere karşı dinin kullanılmak istenmesinden doğmaktadır..."

Batı basınında bu konudaki münakaşalar aylarca sürmüş, Türkiye'nin özgürlüğü ile ilgili düşünceleri, Sabahattin Bey 1908 Meşrutiyet inkılabının gerçekleşmesine kadar savunmuştur (5).

(1) (La Revue) dergisinin 15 aralık 1905 günü 24 sayılı ve 17 seri nolu nüshasında, Sabahattin'e dair geniş bir tanıtım yapılmıştır. Ayrıca, (Patria) dergisinde geniş bilgiler (Sayı: 15-1905), mevcuttur.

(2) The Tribune (Londra) 24.1.1906 Le Radical (Paris) 25.1.1906 Minerva de Rome-Ocak 1906 The Review of Riviera Ocak 1906 La Matin 5 şubat 1906

(3) Le Petit Parisien (Paris 3 Ocak 1906 Times-14 ağustos 1906

(4) La Siecle-15 ağustos 1906

(5) La Temps- 1, 2 ocak 1907

Memoire des liberaux Turcs relatif a la question d'Orient)

SEMBOLİK YENİÇERİ ALAYI

OSMANLI kara ordusunun piyade kesimini oluşturan Yeniçeri Ocağı, 14. yüzyılın ortalarında kuruldu ve 1826'da kaldırılana dek yaşamını sürdürdü. Kuruluşundan sonraki ilk yüzyıllarda devlete başarılı hizmetler veren Yeniçeri Ocağı, daha sonra gittikçe bozularak bir huzursuzluk kaynağı olmaya başladı. Sık sık meydana gelen isyanlar ve devlet düzeninin bozulmasını artıran çalışmalarını nedeniyle ocak 1826 yılında İkinci Mahmut tarafından tümüyle ortadan kaldırıldı. 1908 Meşrutiyetinden sonra İstanbul'da sembolik anlamda bir Yeniçeri Bölüğü kuruldu. Resmî törenlerde geçit yapması amacıyla oluşturulan bu yeni bölüğün "Bölük Ağalığı"na, İtfaiye Yüzbaşısı Cemal Bey getirildi. O yılların başında resimleri de yayınlanan bölük, sonraki yıllarda tekrar dağıtıldı. Cumhuriyet döneminde ise İstanbul'daki Askerî müze binasında Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak kurulan "Mehteran Bölüğü" günümüzde sadece konserler vermekte ve bazı törenlere tarihî giysiler içerisinde katılmaktadır.

Yeniçeri
Bölük
Ağalığına
getirilen
İtfaiye
Yüzbaşısı
Celâl Bey.

1910 yılında yayınlanan fotoğrafta
ikinci Meşrutiyetten sonra kurulan "Yeniçeri Bölüğü"nın
tarihî giysileri içerisindeki askerleri görülmektedir.